

STRATEGISCHE ADVIESRAAD

INTERNATIONAAL
VLAANDEREN

Flemish Foreign Affairs Council

**DE BLEU-INVESTERINGSAKKOORDEN MET BARBADOS,
PANAMA EN TADZJIKISTAN**

Advies 2010/7

14 juni 2010

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	3
2.	Milieu- en arbeidsclausules	3
2.1.	Barbados	4
2.2.	Panama	4
2.3.	Tadzjikistan	5
3.	Andere bemerkingen	5
4.	Conclusie.....	9

1. INLEIDING

Tijdens haar vergadering van 23 april 2010 hechtte de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring aan de voorontwerpen van decreet houdende instemming met de Overeenkomsten inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (hierna: “BLEU”) enerzijds en anderzijds Barbados, ondertekend in Brussel op 29 mei 2009, de Republiek Panama, ondertekend in Panama-stad op 26 maart 2009, en de Republiek Tadzjikistan, ondertekend in Brussel op 10 februari 2009. Zij vroeg de minister-president, tevens bevoegd voor economie, buitenlands beleid, landbouw en plattelandsbeleid, hierover het advies in te winnen van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (hierna: “de Raad”). Na bespreking op zijn vergadering van 25 mei 2010 keurde de Raad onderhavig advies goed.

Gezien de gelijkaardige problematiek die aan de hogergenoemde overeenkomsten ten grondslag ligt, opteert de Raad ervoor om één advies te wijden aan de drie overeenkomsten.

De Raad opteert er tevens voor om zich in onderhavig advies hoofdzakelijk te concentreren op de toetsing van deze akkoorden aan een aantal principes die de Vlaamse Regering zichzelf oplegde m.b.t. de onderhandeling van investeringsakkoorden, en enkele bedenkingen bij deze akkoorden te maken. Immers, het advies van de Raad wordt pas gevraagd in een laat stadium, nl. bij de goedkeuring van de hogergenoemde overeenkomsten, wat de Raad betreurt. Daarnaast bevat de nota aan de Vlaamse Regering en de memorie van toelichting reeds een uitgebreide beschrijving van de situatie in de drie betrokken landen en van de economische banden tussen Vlaanderen en deze landen. De memorie van toelichting toetst zelf de tekst van de drie overeenkomsten aan de BLEU-typetekst, die de Vlaamse Regering goedkeurde op 29 juni 1994 en die sinds 2002 milieu- en sociale clausules bevat. Bovendien ging de Raad in zijn Advies 2009/17 over de BLEU-investeringsakkoorden met Colombia, Oman en Qatar reeds dieper in op de achtergrond en problematiek van de BLEU-akkoorden.¹ De Raad is alleszins verheugd te kunnen vaststellen dat de Vlaamse Regering rekening heeft gehouden met dit advies.

De Raad merkt op dat de drie BLEU-investeringsakkoorden in de eerste plaats economische akkoorden zijn, die als doel hebben investeringen veilig te stellen. De vertegenwoordigers uit de ondernemerswereld binnen de Raad verwelkomen dan ook deze akkoorden. De vertegenwoordigers van de ontwikkelingsorganisaties en vakbonden betreuren de eenzijdige oriëntering van deze akkoorden. De Raad pleit voor een goed afsprakenkader dat bescherming kan bieden aan de belangrijke investeringen en economische activiteiten van Vlaamse bedrijven, zonder dat de regulerende bevoegdheden en beleidsruimte van overheden om een beleid van duurzame ontwikkeling te voeren en de mensenrechten, arbeidsrechten en het milieu te beschermen, worden ingeperkt.

2. MILIEU- EN ARBEIDSCLAUSULES

Het toetsingskader van de BLEU-akkoorden wordt gevormd door wat de Vlaamse Regering in het Vlaamse Regeerakkoord en de minister van Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking in zijn beleidsnota hebben vastgelegd. Het Regeerakkoord stelt: *“de Vlaamse Regering hecht in haar buitenlands beleid bijzonder belang aan een zo breed mogelijke toepassing in de wereld van fundamentele arbeids- en milieunormen, en ijvert er in een eerste beweging voor dat die toepassing zo sterk mogelijk wordt gestimuleerd in het beleid op Europees*

---

¹ SARiV, BLEU-investeringsakkoorden met Colombia, Oman en Qatar, Advies 2009/17, 15 juni 2009.

niveau, onder meer door middel van clausules in toekomstige Europese handels- en investeringsakkoorden en in bilaterale handels- en investeringsakkoorden van alle lidstaten (in casu deelstaten) van de EU. In alle BLEU-investeringsakkoorden ijveren we voor de opname van een verwijzing naar fundamentele arbeids- en milieunormen.”² De minister van Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking voegt hieraan toe in zijn beleidsnota dat hij “de toepassing van deze arbeids- en milieunormen op drie niveaus wil bevorderen. [...]Ten tweede zal Vlaanderen ook in het kader van het Gemeenschappelijk Handelsbeleid van de Europese Unie ervoor ijveren dat specifieke internationale arbeids- en milieuclausules systematisch worden opgenomen in de onderhandelingen die gevoerd worden met derde landen. Dit geldt tevens voor de onderhandelingen voor het afsluiten van internationale handels- en investeringsakkoorden waar Vlaanderen bij betrokken is. De bilaterale BLEU-investeringsakkoorden zijn hiervan een voorbeeld. [...]”³

De Raad bespreekt hieronder de toepassing van deze principes in de drie voorliggende BLEU-investeringsakkoorden.

2.1. Barbados

Artikel 1 van de BLEU-overeenkomst met Barbados omschrijft milieu- en arbeidswetgeving en beperkt ze in de tijd, nl. wetgeving die van kracht is op de datum van de ondertekening of die na die datum aangenomen is. Artikelen 11 en 12 bevatten de specifieke bepalingen over milieu en arbeid. Deze wijken niet af van de typetekst. De Raad is tevreden dat alleszins deze bepalingen opgenomen zijn in de overeenkomst. Hij vroeg zich echter in zijn advies over de BLEU-akkoorden met Oman, Qatar en Colombia (Advies 2009/17) al af of zelfs met deze clausules het recht om wetten uit te vaardigen in Vlaanderen, België, Luxemburg en de partnerlanden in voldoende mate beschermd is. Deze opmerking blijft van kracht voor de drie voorliggende overeenkomsten.

De vertegenwoordigers van ontwikkelingsorganisaties en vakbonden binnen de Raad betreuren dat deze bepalingen in het geval van schending van deze normen op geen enkele manier kunnen ingeroepen worden door het middenveld of andere plaatselijke actoren. Ook de manier waarop deze clausules beschreven zijn ('shall strive to ensure') verbindt volgens hen de betrokken partijen tot geen enkel resultaat. Deze opmerking geldt volgens hen voor de drie voorliggende akkoorden.

2.2. Panama

De Raad vindt het een gemiste kans dat er geen echte onderhandelingen plaats vonden tussen Panama en de BLEU-partijen. Op die manier wordt de transparantie van de onderhandelingen van investeringsakkoorden niet vergroot. Een debat tussen de partijen over een aantal onderwerpen zoals het opnemen van milieu- en arbeidsclausules en de verduidelijking van de wijze waarop ons land hieraan een interpretatie wenst te geven, is dan uiteraard evenmin mogelijk. De memorie van toelichting geeft aan dat Panama het lange tijd moeilijk had met het aanvaarden van deze clausules.

De overeenkomst wijkt dan ook in het bijzonder met betrekking tot deze artikelen af van de BLEU-typetekst. Artikel 5 m.b.t. milieu komt in grote mate overeen met artikel 5 van de BLEU-typetekst, maar wordt enerzijds afgezwakt en anderzijds versterkt. De afzwakking ontstaat doordat paragraaf 3 van de typetekst, waarin de partijen de verplichtingen bevestigen die ze krachtens internationale milieuovereenkomsten hebben, werd weggelaten. Maar in realiteit doet dit geen afbreuk aan de

---

² VLAAMSE REGERING, *Een daadkrachtig Vlaanderen in beslissende tijden*, Brussel, 2009, 88.

³ K. PEETERS, *Beleidsnota buitenlandse beleid, internationaal ondernemen en ontwikkelingssamenwerking*, Brussel, 2009, 37.

verplichtingen die beide partijen zijn aangegaan. De versterking situeert zich in paragraaf 4 van de typetekst, die handelt over samenwerking en overleg, en die nu wordt opgenomen in paragraaf 3 en geconcretiseerd met het aanmoedigen van een preventiebeleid, desgevallend met inbegrip van het definiëren van gemeenschappelijke beschermingsnormen.

Artikel 6 m.b.t. arbeid werd slechts verkort opgenomen. De verwijzing inzake het streven naar wetgeving die arbeidsnormen vastlegt in overeenstemming met de internationaal erkende normen is weggelaten. Paragraaf 2, die de verbintenis omvat om geen nationale arbeidswetgeving te wijzigen of te versoepelen met het oog op het aanmoedigen van investeringen, werd wel behouden. In tegenstelling tot het weglaten van de verwijzing naar internationale normen in paragraaf 1, bevestigen de partijen in paragraaf 3 wel hun verbintenissen in het kader van de Internationale Arbeidsorganisatie. Paragraaf 4 over samenwerking werd weggelaten. Ten slotte bepaalt artikel 13, paragraaf 6, dat deze clausules worden uitgesloten van de geschillenbeslechtingprocedure tussen staten.

De Raad vindt het positief dat alleszins inspanningen werden geleverd om toch een milieu- en arbeidsclausule te handhaven in de tekst, zij het in gewijzigde vorm. De BLEU-partijen zouden er volgens de Raad goed aan doen, verwijzend naar artikel 5 paragraaf 4, om extra afspraken te maken met Panama over het definiëren van gemeenschappelijke beschermingsnormen en het aanbod te doen aan Panama om technische bijstand te leveren in deze materies.

2.3. Tadzjikistan

Ook tussen de BLEU en Tadzjikistan vonden geen echte onderhandelingen plaats. De memorie van toelichting geeft aan dat de BLEU-typetekst bijna volledig werd aanvaard. Dit geldt ook voor de twee artikelen inzake milieu en arbeid. In verband met deze overeenkomst verwijst de Raad naar de reeds hoger geformuleerde opmerkingen. Met de opname van deze twee artikelen komt deze tekst alleszins tegemoet aan de norm bepaald in het Vlaams regeerakkoord.

3. ANDERE BEMERKINGEN

Met betrekking tot de BLEU-overeenkomst met Panama wijzen de vertegenwoordigers van de ondernemerswereld op het belang van deze overeenkomst voor Vlaamse ondernemingen. Er zijn talrijke Vlaamse bedrijven actief in Panama, waaronder de Vlaamse baggeraars. Zo werkt een consortium met heel wat Vlaamse bedrijven aan de vernieuwing van de drie sluisen op het Panamakanaal. Het Flanders International Technical Agency (FITA) van de Vlaamse overheid heeft in Panama belangrijke projecten gefaciliteerd. Deze Vlaamse bedrijven actief in Panama dragen het milieu en maatschappelijk verantwoord ondernemen hoog in het vaandel. Panama biedt tevens nog een groot potentieel voor bijkomende en nieuwe investeringen. Dit wordt onder meer aangetoond door de deelname van 14 Vlaamse bedrijven aan de Prinselijke zending naar Panama in 2009.

De Raad is verheugd dat het investeringsrisico in Panama reeds beperkt is. Volgens de Global Competitiveness Index 2009 heeft Panama de op één na beste bescherming voor eigendomsrechten in Latijns-Amerika (Ranking 50 op 133; ter vergelijking: België heeft ranking 23 en bv. Brazilië, waar meer Vlaamse investeringen naartoe gaan, heeft ranking 70).⁴ Toch vinden de vertegenwoordigers van de ondernemerswereld dat dit bilateraal investeringsakkoord een belangrijk economisch belang voor Vlaanderen heeft, gelet op de aanzienlijke investeringen en economische banden die met

---

⁴ WORLD ECONOMIC FORUM, *The Global Competitiveness Report 2009-2010*, Genève, 2009, 87, 251, 97. [<http://www.weforum.org/pdf/GCR09/GCR20092010fullreport.pdf>]

Panama worden ontwikkeld. Een zekere graad van bescherming van de investeringen van Vlaamse bedrijven is immers belangrijk voor de voortzetting en uitbouw van hun internationale activiteiten. Hun activiteiten kunnen ook de aanzet vormen tot verdere economische banden tussen Vlaanderen en Panama.

Zoals reeds aangegeven in het advies 2009/17 van de Raad, toont onderzoek van de Wereldbank uit 2003 e.a. echter aan dat louter het sluiten van een investeringsakkoord niet noodzakelijk leidt tot meer buitenlandse directe investeringen.⁵ De vertegenwoordigers van de Noord-Zuidbeweging en de vakbonden binnen de Raad merken tevens op dat de huidige investeringen er alvast gekomen zijn zonder bilateraal investeringsakkoord. Dit nuanceert volgens hen de noodzaak van dit akkoord.

Inzake de BLEU-overeenkomst met Barbados wijst de Raad op een andere belangrijke overeenkomst met o.m. deze verdragspartijen, nl. de Economische Partnerschapsovereenkomst (EPA) met CARIFORUM. Hoewel het doel van de EPA wat betreft investeringen niet ligt in de bescherming ervan, maar wel in het promoten en faciliteren door het verzekeren van gelijke markttoegang⁶, zijn er zeker raakvlakken. De Raad vond in de memorie van toelichting geen analyse van de samenhang en/of wisselwerking van beide overeenkomsten. Hij vraagt de Vlaamse Regering het kader van de EPA in acht te nemen, alsook de gelijkenissen en verschillen tussen deze overeenkomsten en de impact die ze mogelijks op elkaar hebben duidelijk aan te geven en er rekening mee te houden bij de implementatie van beide overeenkomsten.

Wat betreft Tadzjikistan wijst de Raad op de instabiele situatie van het land. Verscheidene internationale bronnen wijzen op grote uitdagingen voor het land inzake onder meer politieke en burgerlijke vrijheden, stabiliteit van de instellingen, economische openheid, mensenhandel, drugshandel, enz.⁷ Deze instabiliteit pleit voor een extra bescherming van de investeringen van Vlaamse ondernemingen. Anderzijds biedt de situatie in dit land weinig kansen voor de ontwikkeling (van ondernemingen) ter plaatse en zal het sluiten van deze overeenkomst daar waarschijnlijk weinig aan veranderen. Toch mag men niet blind zijn voor het potentieel voor Vlaamse investeringen in Tadzjikistan, bijvoorbeeld inzake (het vervoer van) energie. De aanwezigheid van natuurlijke rijkdommen en hydro-elektrische energie sterkt de noodzaak aan kennis van en instrumenten voor een duurzame ontwikkeling van dit economisch potentieel.

De Raad staat nog even stil bij het instrument van de BLEU-investeringsakkoorden. In zijn Advies 2009/17 stelde hij reeds dat, aangezien buitenlandse directe investeringen sedert de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon tot de exclusieve EU-bevoegdheden behoren, de huidige praktijk van de BLEU-investeringsakkoorden onmogelijk ongewijzigd kan worden verder gezet. Het werkprogramma van de Europese Commissie voor 2010 geeft aan dat ze in de loop van juni 2010 een ontwerp van verordening zal voorstellen die een overgangsregeling omvat om rechtszekerheid te bieden aan bestaande bilaterale investeringsakkoorden van de lidstaten. Deze verordening moet ook in een procedureel kader voorzien voor de onderhandelingen over en het

---

⁵ M. HALLWARD-DRIEMEIER, "Do bilateral investment treaties attract foreign direct investment? Only a bit...and they could bite", *World Bank Policy Research Working Paper 3121*, 2003.

⁶ EUROPESE COMMISSIE, *CARIFORUM-EC EPA: Investment*, 2008, 1. [<http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/140979.htm>]

⁷ Tadzjikistan scoort 6 voor politieke vrijheden en 5 voor burgerlijke rechten op een schaal van 7. FREEDOM HOUSE, *Freedom in the World – Tajikistan*. [<http://freedomhouse.org/template.cfm?page=363&year=2010&country=7930>]; ook Peace and Conflict 2010 schat Tadzjikistan als niet echt stabiel in, zie J.J. HEWITT, J. WILKENFELD en T. R. GURR, *Peace and conflict 2010 – Executive Summary*, 2010, Centre for International Development and Conflict Management, 15.; R. MUHUTDINOVA, *Tajikistan*, Freedom House Nations in Transit, 2009, pp. 515-531.; INTERNATIONAL CRISIS GROUP, *Tajikistan: on the road to failure, ICC ASIA report*, (2009), 162, p. 25.

sluiten van dergelijke overeenkomsten in de toekomst.⁸ In afwachting van de goedkeuring van deze verordening door het Europees Parlement en de Raad is er in EU-verband afgesproken dat de lidstaten hun lopende procedures en onderhandelingen kunnen afronden. In dit verband wijst de Raad op de plicht van alle overheden van de EU-lidstaten en de Europese instellingen om loyaal samen te werken. De Europese Commissie werkt verder ook aan een mededeling over het toekomstig EU-investeringsbeleid die ze tevens in juni 2010 zal voorleggen. De Raad verwelkomt dat de Vlaamse Regering via haar inbreng in de intrafederale coördinatievergaderingen m.b.t. het toekomstige EU-investeringsbeleid proactief tracht in te spelen op dit beleid. Hij betreurt echter dat hier geen debat met en consultatie van het middenveld aan voorafging. Het toekomstig EU-kader voor investeringsakkoorden zal uiteraard ook in eenklank moeten zijn met de overige Europese verdragsbepalingen, waaronder diegene inzake het vrij kapitaal- en betalingsverkeer. Het Europees Hof Van Justitie heeft hier, voor wat betreft de relatie tussen deze verdragsbepalingen en bilaterale investeringsakkoorden van de lidstaten, recent op gewezen.⁹ Deze rechtspraak heeft ook voor bestaande BLEU-investeringsakkoorden een impact.

De Raad herhaalt daarom ook dat hij het belangrijk vindt dat de Vlaamse Regering een duidelijke visie ontwikkelt op de toekomst van investeringsakkoorden. Samen met de federale overheid moet ze ernaar streven dat de Europese Unie een *level playing field* creëert inzake arbeids- en milieuclausules met het oog op evenwichtige investeringsakkoorden die bijdragen tot duurzame ontwikkeling. De Raad herhaalt tevens zijn suggestie dat Vlaanderen ervoor ijvert dat het werkprogramma van het Belgisch EU-Voorzitterschap hieromtrent een duidelijke ambitie naar voor schuift.

De bilaterale investeringsakkoorden genieten de belangstelling van diverse actoren. Recent vonden hierover nog enkele studiedagen plaats.¹⁰ Oxfam bestelde een studie bij het International Institute for Sustainable Development (IISD) waarin de Belgische modeltekst grondig werd geanalyseerd.¹¹ De vertegenwoordigers van de ontwikkelingsorganisaties en vakbonden vinden dat de Vlaamse Regering open zou moeten staan voor aandachtspunten uit onder meer dit soort studies bij het bepalen van haar visie op en standpunten over de toekomstige investeringsakkoorden van zowel de BLEU als de EU.

De vertegenwoordigers van ontwikkelingsorganisaties en vakbonden binnen de Raad vinden tevens dat de discussie over het nieuwe Europese investeringsbeleid en de voorwaarden die in de toekomst zullen opgelegd worden aan de bilaterale investeringsakkoorden van de lidstaten moet aangegrepen worden om ook het Belgische BLEU-model grondig te herzien. Hierbij moet, volgens hen, gestreefd

---

⁸ EUROPESE COMMISSIE, Bijlagen bij de Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. Werkprogramma van de Commissie voor 2010. Een tijd voor daden, COM(2010)135, Brussel, 31 maart 2010, 37-38.; EUROPESE COMMISSIE, *Planned Commission initiatives until the end of 2010*, 10.

[http://ec.europa.eu/atwork/programmes/docs/forward_programming_2010.pdf]

⁹ Zie met name Hof van Justitie, arresten van 3 maart 2009, resp. in zaak C-205/06, Commissie/Oostenrijk, *Jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen*, 2009, I-1301, en in zaak C-249/06, Commissie/Zweden, *Jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen*, 2009, I-1335.

¹⁰ BELGISCHE COALITIE VOOR WAARDIG WERK, *Seminarie rond de Belgische investeringsakkoorden en het toekomstig Europees investeringsbeleid*, Federaal Parlement, 30.03.2010; OECD, *2010 update of the OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, 04.05.2010.

[http://www.oecd.org/document/33/0,3343,en_2649_34893_44086753_1_1_1_1,00.html]; zie ook OECD, *OECD risk awareness tool for multinational enterprises in weak governance zones*, Parijs, OECD Publications, 2006, 44 p. [<http://www.oecd.org/dataoecd/26/21/36885821.pdf>]

<http://www.oecd.org/dataoecd/26/21/36885821.pdf>

¹¹ N. BERNASCONI-OSTERWALDER en L. JOHNSON, *Belgium's model bilateral investment treaty: A commentary*, IISD, 2010, 24 p.

worden naar meer evenwicht tussen rechten en plichten van gastlanden en herkomstlanden, van overheden en investeerders en van het economische, sociale, milieu- en ontwikkelingsbelang.

4. CONCLUSIE

De Raad neemt kennis van de voorontwerpen van decreet houdende instemming met de BLEU-investeringsakkoorden met Barbados, Panama en Tadzjikistan. Hij merkt enerzijds op dat in het akkoord met Panama de arbeids- en milieuclausules afgezwakt zijn en suggereert dat van de mogelijkheid gebruik wordt gemaakt die de overeenkomst biedt om extra afspraken te maken met Panama over het definiëren van gemeenschappelijke beschermingsnormen. Anderzijds onderschrijft hij de noodzaak van een goed afsprakenkader inzake investeringen, waarin rechten en plichten van overheden en investeerders evenwichtig worden aangepakt zodat bescherming kan geboden worden voor de investeringen en economische activiteiten die Vlaamse bedrijven in Panama ontwikkelen.

De Raad drukt opnieuw zijn hoop uit dat de ontwikkelingen in het kader van de nieuwe bevoegdheid die het Verdrag van Lissabon aan de EU toekent inzake buitenlandse directe investeringen zullen leiden tot een evenwichtige Europese visie op investeringsakkoorden. Hij spoort de Vlaamse Regering aan om vanuit een evenwichtige Vlaamse visie op investeringsakkoorden het werkprogramma van het Belgisch EU-Voorzitterschap op dit terrein mee vorm te geven.

Namens de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen,

Hoogachtend,

(getekend)

Prof. Dr. Jan Wouters
Voorzitter

(getekend)

Freddy Evens
Secretaris

Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen

Opdracht

De Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV) is een onafhankelijk adviesorgaan van de Vlaamse Regering. Hij adviseert de Vlaamse Regering bij de totstandkoming van haar buitenlands beleid, haar beleid inzake internationaal ondernemen, toerisme en internationale samenwerking. Hij doet dit hetzij op vraag van de Vlaamse Regering, hetzij uit eigen beweging.

Samenstelling

- 1° Voorzitter: Prof. dr. Jan Wouters (gewoon hoogleraar internationaal en Europees recht, K.U.Leuven)
- 2° Dirk Rochtus (docent internationale politiek, Lessius Hogeschool)
- 3° Hans De Belder (oud-diplomaat)
- 4° Jean Bossuyt (hoofd strategie European Centre for Development Policy Management Maastricht)
- 5° Leo Sleuwaegen (gewoon hoogleraar bedrijfseconomie en strategie, K.U.Leuven en Vlerick Leuven Gent Management School)
- 6° Kim Van der Borgh (docent internationaal handelsrecht en handelspolitiek, VUB)
- 7° Karl Verlinden (gedelegeerd bestuurder Qualiphar)
- 8° Luc Vandenbroucke (Senior Executive Vice President, Barco)
- 9° Hilde Plas (stafmedewerker VVSG)
- 10° Johan De Meester (zaakvoerder Viking Reizen)
- 11° Els Dirix (ABVV)
- 12° Jessie Van Couwenberghe (ACV)
- 13° Geert Eggermont (UNIZO)
- 14° Anneliese Daelemans (Voka-Vlaams Economisch Verbond)
- 15° Koen Detavernier (11.11.11.)¹²
- 16° Gijs Justaert (Wereldsolidariteit)¹³
- 17° Milan Rutten (FOS, BTC-bestuur)
- 18° Isabel Vertriest (Oxfam Wereldwinkels)
- 19° Luc Glorieux (Afgevaardigd bestuurder B.A.A.V.)
- 20° Jan Van Steen (directeur Omnia)

Secretariaat:

Freddy Evens (secretaris)
Eva Haeveryans (beleidsmedewerker)
Roos Van de Cruys (beleidsmedewerker)
Charlotte Verroens (administratief deskundige)

---

¹² Plaatsvervanger Wiske Jult

¹³ Plaatsvervanger Ann De Jonghe